219157 ـ شرح چگونگی استنجای پیامبر صلی الله علیه وسلم با آب

سوال

می‌خواهم از چگونگی روش پیامبر علیه الصلاة والسلام در استنجا با آب، به خصوص از ادرار، آگاه شوم. آیا در سنت چیزی در این باره وارد شده است؟ آیا ایشان آب می‌ریختند یا با دستشان آب برمی‌داشتند و مسح می‌کردند؟ روش صحیح چیست؟ مقدار آب استفاده شده همانطور که پیامبر علیه الصلاة والسلام انجام می‌دادند چقدر بود؟ و ایشان علیه الصلاة والسلام دستشان را چگونه پاک می‌کردند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

رسول الله صلی الله علیه وسلم از اسراف در هر چیزی نهی می‌کردند و در هنگام استفاده از آب برای طهارت، میانه‌روی می‌کردند و در آن اسراف نمی‌نمودند، همانطور که انس رضی الله عنه گفته است، با یک «مُدّ» آب وضو می‌گرفتند. به روایت مسلم (۳۲۵).

و «مُدّ» مقداری است که دو کف دست بهم چسبیدهٔ یک انسان با اندام متوسط را پر می‌کند.

همچنین ایشان ـ صلی الله علیه وسلم ـ در هنگام استنجا نیز در آب اسراف نمی‌کردند و بیش از نیاز از آن استفاده نمی‌نمودند، و مقدار مورد نیاز، آن مقداری است که نجاست را از محل زایل کند.

ثانیاً:

از سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم این بود که هرگاه نیاز به استنجا، یا ازالهٔ آلودگی یا نجاستی داشتند، انجام آن را با دست چپشان به عهده می‌گرفتند:

ابوداود (۳۳) از عایشه روایت کرده است که گفت: «دست راست رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ برای طهارت و خوراکشان بود، و دست چپشان برای قضای حاجت و هرآنچه آلودگی بود». آلبانی در «صحیح أبی داود» آن را صحیح دانسته است.

بخاری (۲۶۵) و مسلم (۳۱۷) از ابن عباس روایت کرده‌اند که گفت: میمونه گفت: «برای رسول الله صلی الله علیه وسلم آبی گذاشتم که با آن غسل کنند، پس بر دستانشان آب ریختند و آنها را دو بار دو بار یا سه بار شستند، سپس با دست راستشان بر دست چپشان آب ریختند و شرمگاه خود را شستند، سپس دستشان را به زمین مالیدند»، و در روایتی دیگر: «سپس دستشان را به زمین یا به دیوار مالیدند».

بنابراین اگر ممکن بود که با دست راستشان از ظرف آب بریزند و با دست چپشان بشویند، چنین می‌کردند.

بخاری (۱۵۰) و مسلم (۲۷۱) از انس بن مالک روایت کرده‌اند که گفت: «هرگاه پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ برای قضای حاجت بیرون می‌رفتند، من و پسربچه‌ای به همراه یک «إداوة» آب می‌آمدیم، یعنی با آن استنجا می‌کردند».

و «إداوة» همانطور که در فتح الباری از ابن حجر (۱/۷۶) آمده، ظرف کوچک چرمی است که برای آب استفاده می‌شود.

ابن رجب رحمه الله می‌گوید: «اگر آب در چیزی مانند إداوة و امثال آن بود، از آن بر شرمگاه خود می‌ریختند». فتح الباری لابن رجب (۱/۲۷۶).

ثالثاً:

ایشان صلی الله علیه وسلم هرگاه از قضای حاجت خارج می‌شدند، دستشان را به زمین می‌مالیدند. و حدیث میمونه گذشت که: «شرمگاه خود را شستند، سپس دستشان را به زمین مالیدند».

و نسائی (۵۰) از ابی‌هریره روایت کرده است که: «پیامبر صلی الله علیه وسلم وضو گرفتند، و چون استنجا کردند، دستشان را به زمین مالیدند». آلبانی در «صحیح النسائی» آن را حسن دانسته است.

دلیل این عمل واضح و مفهوم است: برای از بین بردن اثری از استنجاست که ممکن است به دست چسبیده باشد، از آلودگی یا بوی ناخوشایند؛ به همین دلیل امام بخاری رحمه الله بر آن چنین عنوانی زده است: «باب: مالیدن دست به خاک تا پاکیزه‌تر شود».

در عون المعبود (۱/۴۴) آمده است: «تا بوی ناخوشایند را از بین ببرد، اگر پس از شستن باقی مانده باشد».

پس اگر دستانش را با صابون و مانند آن که آن اثر را از بین می‌برد بشوید، مانند آن است که به زمین مالیده باشد، بلکه بهتر است. نووی رحمه الله می‌گوید: «مستحب است برای کسی که با آب استنجا می‌کند، پس از اتمام کار، دستش را با خاک یا اشنان [گیاهی شوینده] بشوید یا آن را به خاک یا به دیوار بمالد تا [اثر] آلودگی از آن برود». شرح مسلم (۳/۲۳۱).

سپس ایشان ـ صلی الله علیه وسلم ـ وضوی نمازشان را می‌گرفتند، و با شستن سه بارهٔ دستانشان پیش از وارد کردن آن

به ظرف آب، شروع می‌کردند.

بخاری (۲۶۵) و مسلم (۳۱۷) ـ با لفظ مسلم ـ از ابن عباس روایت کرده‌اند که گفت: «خاله‌ام میمونه برایم تعریف کرد، گفت: آب غسل جنابت را برای رسول الله صلی الله علیه وسلم نزدیک بردم، پس ایشان دو کف دستشان را دو یا سه بار شستند، سپس دستشان را در ظرف وارد کردند، سپس با آن بر شرمگاهشان آب ریختند و با دست چپشان آن را شستند، سپس دست چپشان را به زمین زدند و آن را به شدت مالیدند، سپس وضوی نمازشان را گرفتند، سپس سه مشت پر از آب بر سرشان ریختند، سپس سایر بدنشان را شستند، سپس از آن جایگاهشان کنار رفتند و پاهایشان را شستند».

و در روایتی از مسلم آمده است: «پس دو کف دستشان را دو یا سه بار شستند، سپس دستشان را در ظرف وارد کردند».

والله تعالی أعلم.